

Etická dilemata v sociální práci

Mgr. Andrea Preissová Krejčí

Zakončení

Zkouška

kombinovanou formou:

- **Testem ověřujícím znalosti.**
- **Písemnou práci na téma: Etické dilema v sociální práci ve veřejné správě**

Max. 3 NS, min. 3 odborné zdroje, akademický styl.

Podmínkou didaktického testu je odevzdání seminární práce.

Co nás čeká?

- Cílem předmětu **Etická dilemata v sociální práci / Etika v sociální práci a veřejné správě** je umožnit studentům osvojit si kritické myšlení na základě vybraných témat evropské filozofické tradice a reflektovat vlastní postoje se zřetelem k jejich uplatnění v praxi. Student bude veden k rozeznání etických problémů, které přináší praxe. Student bude schopen reflektovat chování, jednání, postoje, motivy a povahu institučního či strukturálního rámce z hlediska morální kvality.
- Student rozumí tomu, v čem spočívá filozofický pohled na svět, má elementární přehled o základních etapách evropské filozofie v kontextu kulturně historického vývoje. Dokáže charakterizovat hlavní filozofické problémy a pojmy, které mají vztah k člověku a k sociálně-politickým tématům. Student je schopen rozeznat formální správnost jednoduchých argumentací, vystihnout jejich předpoklady a závěry a aplikovat tuto schopnost v praxi. Student rozumí tomu, v čem spočívá etický reflexe, etický problém

Literatura

Základní literatura je v IS - kartě předmětu.

Další zdroje:

- SLOVÁČEK, Petr. Etika. Opava 2017. SLU, FVP. Studijní opora.
- MACEK, Petr. Etická východiska transkulturní komunikace 4: Politická a sociální etika. UHK. E-kniha. Studijní text.
- CIMRMANNOVÁ, Tereza. Sociální etika. UK. Studijní text. On-line.
- ŠILER, Vladimír. Etika pro pokročilé. Učebnice ke kurzu etiky. FF, OSU, Ostrava 2020. On-line.
- BALVÍN, Jaroslav a Marianna ŠRAMKOVÁ. Filozofie a sociální práce, Pedagogické, andragogické a filozoficko-etické aspekty sociální práce. E-kniha, Hnutí R, Praha 2013.
- KLIMSZA, Lucjan. Úvod do etiky, historický vývoj etiky. OSU, Ostrava 2013. Studijní opora. On-line.

Literatura

JANKOVSKÝ, J. Etika pro pomáhající profese. Praha: Triton, 2003.

BOHATÁ, Marie. Etika a integrita veřejné správy. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-3311-6.

MÁTEL, A. et al. Etika sociálnej práce. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce, 2010.

GOLDMANN, R., CICHÁ, M. Etika zdravotní a sociální práce. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004.

ANZENBACHER, A. Úvod do etiky. Praha: Akademia, 2000.

ROBINSON, D., GARRATT, CH. Etika. Aktuální témata současného morálně filozofického myšlení. Praha: Portál, 2004.

FISCHER, O. a kol. Etika pro sociální práci. Praha: Jabok, 2010.

SOKOL, J., PINC, Z. Antropologie a etika. Praha: Triton, 2003.

HERIKSEN, J.-O. Blízke a vzdálené: Etické teorie a principy práce s lidmi. Brno: Sdružení Podané. ruceBoskovice: Albert, 2000.

ETIKA A INTEGRITA VEŘEJNÉ SPRÁVY

BOHATÁ, MARIE. *ETIKA A INTEGRITA VEŘEJNÉ SPRÁVY*. GRADA, 2022. ISBN 978-80-271-4652-9. DOSTUPNÉ TAKÉ Z: [HTTPS://WWW.BOOKPORT.CZ/KNIHA/ETIKA-A-INTEGRITA-VEREJNE-SPRAVY-10796/](https://www.bookport.cz/kniha/etika-a-integrita-verejne-spravy-10796/).

Úvod do etiky. Vysvětlení hlavních etických teorií a principů. Principy vládnutí. Dichotomie politiky a správy, diskrece. Veřejný zájem a jeho prosazování. Hodnoty veřejné správy. Integrity jako společný rámec pro prosazování práva a etiky. Hlavní prvky etické infrastruktury a zkušenosti s jejich uplatňováním v praxi. Nejčastější problémy porušování integrity a etiky a možnosti jejich řešení. Střet zájmů, korupce, lobbying.

Recenze: PREISSOVÁ KREJČÍ, Andrea. *Recenze knihy Etika a integrity veřejné správy*. Dostupné také z: <https://www.vssp.slu.cz/pdfs/vsp/2022/02/12.pdf>.

PŘEHLED PROBÍRANÉ LÁTKY

- Orientace v oboru filozofie/etiky a jejího pojmosloví, prezentace základů filozofické etiky se zaměřením na veřejnou správu a sociální práci. Filozofie a etika. Člověk a svět. Lidská svoboda a odpovědnost. Základy evropského etického myšlení. Světový názor, paradigma a jeho vliv na sociálního pracovníka.
- Základní principy a požadavky mravního jednání, poukaz na svědomí jako podstatnou složku mravnosti.
- Etika v pomáhajících profesích / Etika a sociální práce / Etika a veřejná správa

Základní pojmy související s etikou

Filosofie / filozofie

Aplikovaná etika

Morálka / mrav / mravnost

Dobro

Svědomy

Svoboda

Kodex

Filozofie

Filozofie – věda, která odkrývá přirozenost světa, hledá pravdu o věcech, o světě, o nás samých.

<https://www.youtube.com/watch?v=pJQr77Vzwyk> <https://cs.khanacademy.org/>

Etika - starověk

- Nikdy neukončené tázání po lidské mravnosti a zásadách mravného konání se otvírá se starověkým světem lidského poznání a jeho popisu. Již **Aristotelés** věděl, že jazyk morálky je vázán na předmět, o němž vypovídá, tedy výroky etiky jsou relativní vzhledem k objektu jejího zájmu, **vždyt' dobré se vypovídá mnohými způsoby**, jak tvrdí na počátku *Etiky Nikomachovy*.

ŘECKO

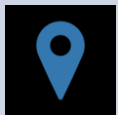

Kanály

https://www.youtube.com/playlist?list=PL_cU2Gsvem3mXWK9SvslBfIrARTHkWZjP
Filosofie – Teologická fakulta JU

<https://www.youtube.com/watch?v=C-Mp53jS9zM> Tereza Matějčková přednáší
základy filozofie

<https://www.youtube.com/c/Zivotyslavnych> Životy slavných

Filozofie a etika

Etika je filosofická disciplína, která patří asi k nejstarším vědním oborům vůbec, protože se zrodila v období zrodu filosofie jako takové, je vědou zabírající se morálkou a mravností u jedince i společnosti. Zabývá se tím, co je dobré a jak se dobro vypovídá v našem světě. Nikdy neukončené tázání po lidské mravnosti a zásadách mravného konání se otvírá se starověkým světem lidského poznání a jeho popisu. Již Aristotelés věděl, že jazyk morálky je vázán na předmět, o němž vypovídá, tedy výroky etiky jsou relativní vzhledem k objektu jejího zájmu, vždyť dobré se vypovídá mnohými způsoby, jak tvrdí na počátku Etiky Nikomachovy.

Etika je subdisciplínou filozofie, tedy ve vlastním smyslu jde o disciplínu, jejímž předmětem jsou hodnotící soudy, které se týkají rozlišování mezi tím, co je dobré a tím, co je zlé. Tradiční etika se snaží nastolit pravidla a normy lidského chování a jednání. Etika respektuje morálku a hledá její základy, zdůvodnění, legitimizaci a legalizaci. Klade si otázky jako: Co je dobré? Jaký je smysl toho, co dělám? Jak mám jednat? Co je správné jednání? Co je ctnost? Co je spravedlnost? Proč mám jednat tak a ne jinak? V současnosti se v obecné rovině zabývá otázkami práva, života a smrti, euthanasie, pornografie, reprodukce, genetiky, eugenetiky, trestu, mezinárodních vztahů, smyslu života apod.

Sokratés

Za jeden z prvních pokusů o odpověď na otázku *Co je hodnota?* jsou považovány Sokratovy dialogy.

Podle Sokrata je základním smyslem lidského poznání snaha porozumět člověku, tedy naleznout životní orientaci. Výzvu „Poznej sebe sama!“ nadřazuje úsilí „poznat kosmos“.

Starost o duši.

Sókratés (470–399 př. n. l.)

„Sókratés: Jeden z největších myslitelů dějin, který měl kazit mládež“

<https://www.youtube.com/watch?v=nDNt1gB0V9Y&list=PL1igR9zYXw9b5ITbq7Ur8INPjQmFyz4Bn>

Mluví o tzv. vlastní sebereflexi, lidském svědomí, které nazval DAIMONION – božský hlas. Člověk vedený rozumem k mravnosti (či Sókratovsky „zdatnosti“) – ARETÉ – musí podle něj stát mimo všechnu proměnlivost smyslového světa, vázán na věčnou a neměnnou, všeobecně závaznou pravdu.

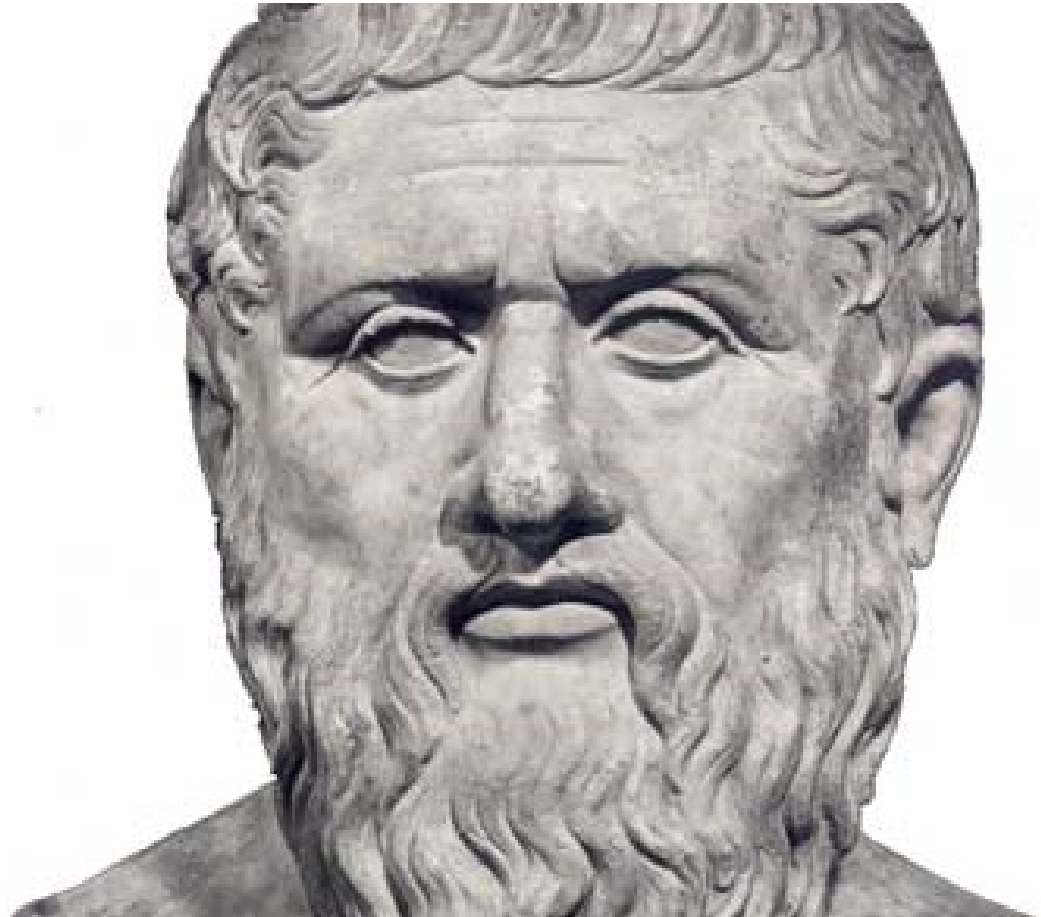
O Sókratovi lze tvrdit, že stál u zrodu filosofie člověka. Třebaže jeho názory známe jen zprostředkovaně (sám nic nenapsal), odvolává se na něj celá filosofická tradice.

Měli byste (na základě samostudia) umět:

- Představit Sókrata jako filosofa stojícího v protikladu k dosavadnímu vývoji.
- Nastínit příčiny a následky jeho inovativních filosofických názorů.
- Vysvětlit Sókratovu metodu výuky a etiku.
- Seznámit se s odkazem Sókratova vystoupení v Řecké filosofii.

Platón

• 427-347 př. n. l.

Život

Vlastním jménem Aristoklés

PLATÓN = široký

Aristokrat, Athéňan

Sókratův žák

Zasvěcen do náboženských mystérií v Egyptě

Seznámen s Pýthagorovou školou

Opakovaně se snažil o realizaci „ideálního státu“ na dvoře tyrana Dionýsia I.

387 založil v Athénách Akademii (až do 529 n. l.) – první „vysokou školu“ => „Nevstupuj, kdo nezná geometrii!“

Akademie (387 př. - 529 n. l.)

Jeho dílo se skládá z asi 25 dialogů a několika listů.

V prvním období píše rozpravy, jejichž hlavní postavou je Sókratés, na jehož popud se hledá povaha nějaké lidské zdatnosti (např. statečnosti, zbožnosti, uměřenosti...).

V následujícím období se zabývá naukou o idejích, obecně chápanou jako platónské učení o druhém světě – světě idejí (Mýtus o jeskyni).

V poslední fázi svého tvůrčího života se zabývá kritickou reflexí

Nauka o světě idejí, mýtus o jeskyni

Ideje jsou neměnné identické esence věcí umožňující nám poznání a myšlení.
(IDEA = EIDOS = PRAVÉ BYTÍ, VĚČNÉ, OPRAVDU JSOUcí = VZOR)

Nejvýše stojí IDEA DOBRA, KRÁSNA, PRAVDY, JEDNOTY

Má nám jít o vědění o světě nejskutečnějším, totiž o poznání nadmyslové (transcendentální) skutečnosti, o poznání světa idejí. Láska (ERÓS) vede všechny lidi k poznání, k touze „chtít poznávat“, tudíž se **rozpomínat na svět idejí**.

Člověk, respektive jeho přesahující složka duše, stojí jako svorník mezi světem idejí a světem reálných, tedy tělesných věcí.

**rozumnost (typická pro vládce –
filosofy), statečnost (vlastnost strážců) a uměřenost**

Shrnutí:

Představit Platóna jako jednoho z nejdůležitějších filosofů všech dob.

Nastínit klíčové myšlenky jeho dialogů, které ovlivnily životy mnoha generací filosofů.

Rozlišit Platónovu nauku o státě, o duši, o dobru atd.

ARISTOTELÉS (384/3-322 př.n.l.)

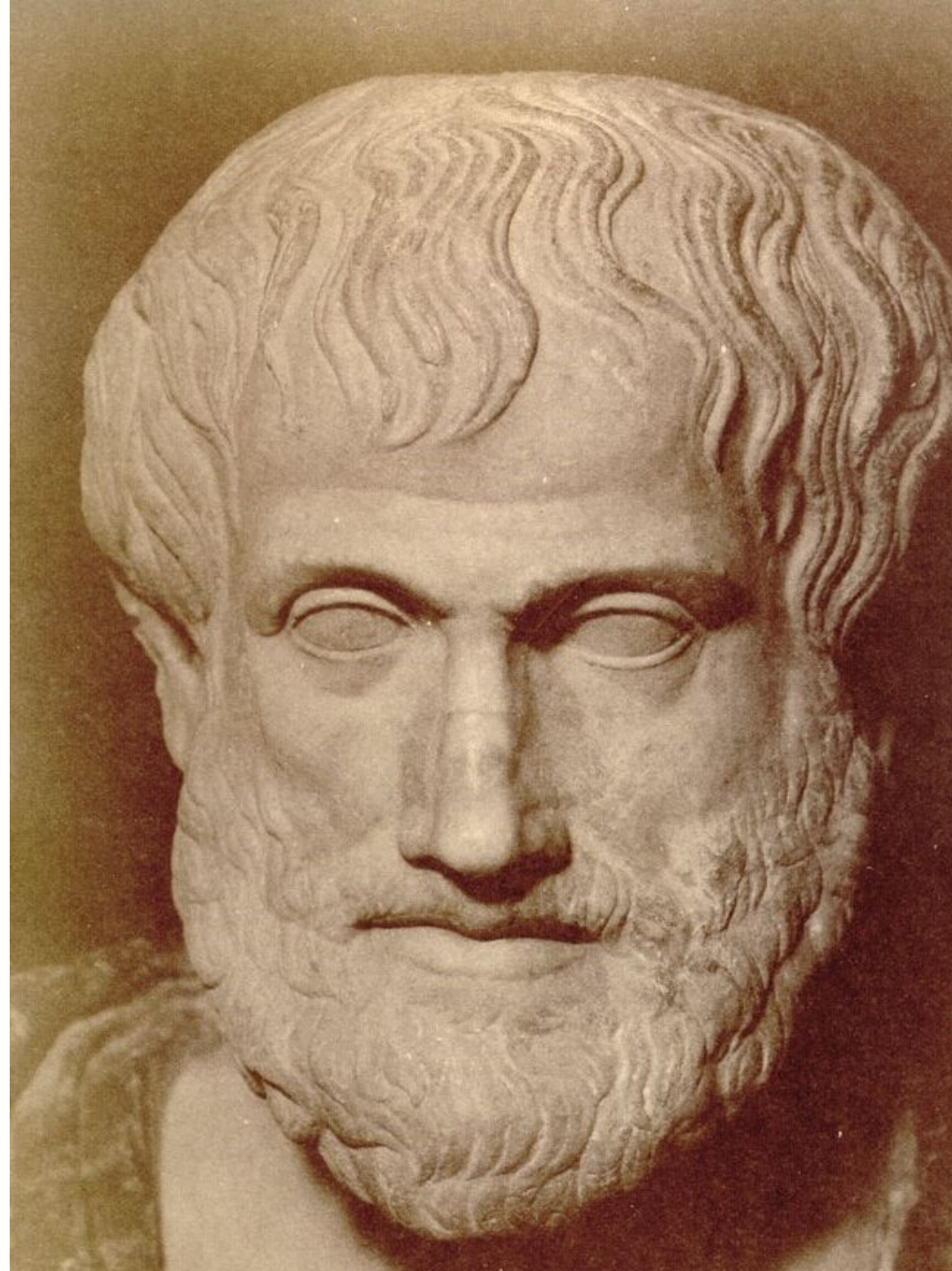
Aristotelés odmítl Platónův filosofický idealismus; stojí na počátku jiného filosofického směru – **umírněného realismu**.

Byl učitelem **Alexandra Makedonského**, roku 335 zřídil Lykeium

Podle něj **ideje nejsou nad věcmi ani před věcmi, ale ve věcech samých**. Tím přiznal světu, věcem i lidem **možnost změny, pohybu a vývoje**.

Pohyb vysvětluje jako přechod z možnosti do uskutečnění. Uskutečněním je pro věc její aktuální podoba, možností je jakákoli její další změna.

Prvotní podobou, na níž se odehrávají všechny změny jejího tvaru, je látka. **Věc se tedy skládá z látky a formy, v níž se aktuálně uskutečňuje**.

Aristotelova metafyzika, etika a definice člověka

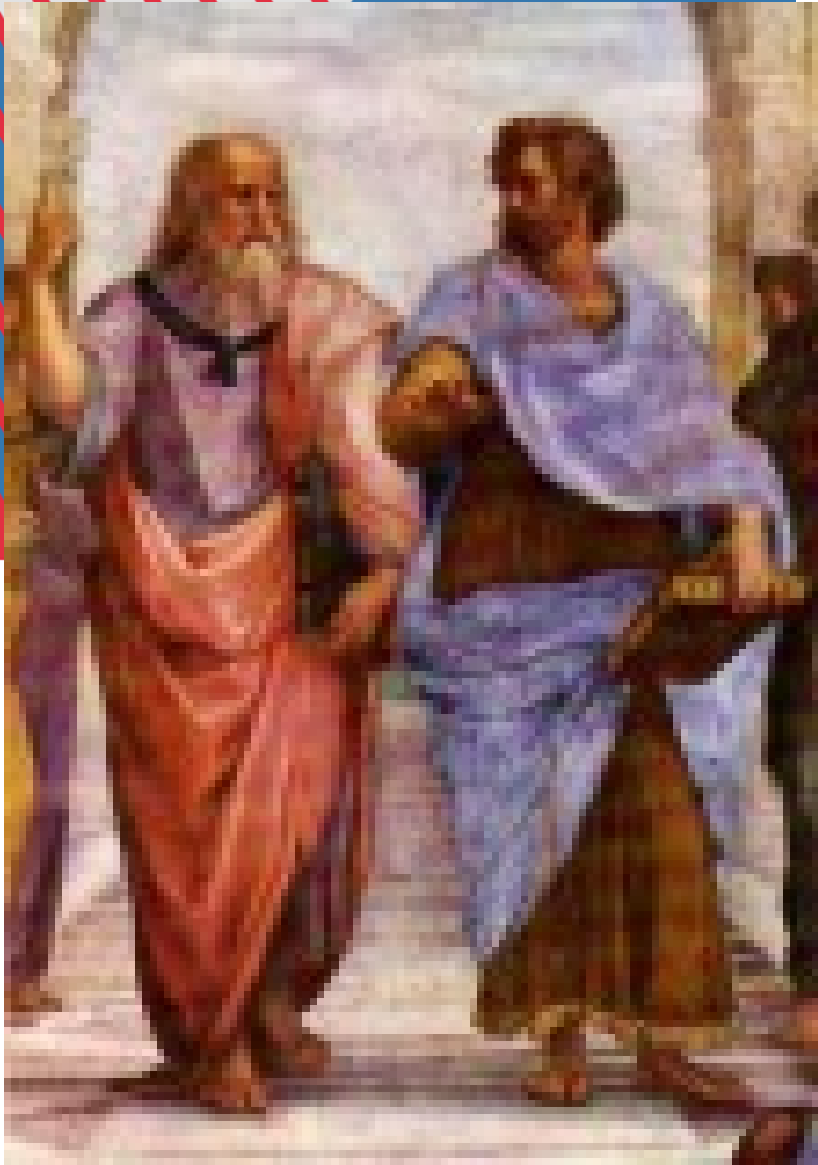
Pohyb není jen přechod věci z možnosti do uskutečnění, ale tento přechod se děje skrze formování látky tvarem – formou. Této nauce se říká **hýlémorfismus**.

Formou člověka je jeho duchovní složka, tedy **duše**, chápaná jako racionální složka života.

Aristotelova etika je založena na myšlence lidské touhy **po blaženosti**. **Pravá blaženost spočívá v osvojení si zdatností** (především **dobra a spravedlnosti**).

Tvrdí, že člověk je stvořen pro společnost, pro obec, pro polis; člověk je ZÓON FYSEI POLITIKON: tvorem od přirozenosti společenským.

Aristotelés

Aristotelés tak vymezil jako první antropologickou konstantu – definoval člověka, a to jako tvora společenského.

Shrnutí kapitoly:

Představit Aristotela jako žáka Platóna a zároveň jako samostatného filosofa.

Vysvětlit systematičnost a sumárnost Aristotelova díla.

Nastítnit základní myšlenky, které se staly inspiračním zdrojem pro pozdější filosofy.

Postihnout základy Aristotelovi metafyziky a etiky.

ETIKA, MORÁLKA A PRÁVO

- Výchozími pojmy pro etiku jsou pojmy jednání a chování.
- Základním vodítkem pro lidské jednání a chování je dobro.
- Etika, morálka, mravnost odkazují na oblast mravů, zvyků a obyčejů a jejich reflexi v konkrétních činech (situacích), tedy také k reflexi dobra a toho, jak ho dosáhnout.

ZÁKLADNÍ ETICKÉ OTÁZKY

- Co je dobro a zlo?
- Co je spravedlnost/spravedlivé?
- Předpokladem pro řešení základních etických otázek je svoboda, především svoboda jednotlivce, kterou chápeme jako svobodu vůle.

⇒ vnitřní svoboda

STOIKOVÉ - HELÉNISMUS

- Stoická etika je založena na přesvědčení, že nejvyšší blaho člověka spočívá ve vedení ctnostného života. Ctnosti se dosahuje životem vedeným ve shodě s přírodou. Cílem moudrého života je dosažení rovnováhy čtyř platónských zdatností: rozumnosti, statečnosti, uměřenosti, spravedlnosti. Teprve díky nim se člověk stává svobodným a blaženým. Stoická etika předpokládá fyziku, ta zprostředkovávala porozumění racionální struktuře a dobru světa, místě jednotlivce v něm. Úkolem člověka je žít ve shodě s přírodou tj. s vlastní přirozeností. Příroda, jež je utvářena a řízena božským *logem*, je nejenom skutečností, ale i hodnotou a vzorem (vzhledem k její božské podstatě). Moudrý člověk má uznat její dokonalost a nevzpírat se jí. Podstatou božské prozřetelnosti je rozum, na němž má člověk (lidská přirozenost) svůj podíl. Fyzika (a s ní i logika) je tedy pro správný lidský život naprosto nepostradatelná.

EPIKÚREISMUS

- **Epikúros ze Samu (341–270 př. n. l.)**
- založil svou filosofickou školu v Athénách kolem roku 306 př. n. l. Svou etiku zakládal na principech sensualismu a materialismu, tedy principech, které převažují i v dnešní společnosti. Spatřoval blaho člověka v uvážlivě volené a nerušeně prožívané slasti, kterou je pro moudrého člověka ničím neotřesitelný klid duše (ataraxie), jehož lze dosáhnout, překoná-li člověk strach ze života i ze smrti a stane se tak vnitřně svobodným.

PYRRHÓNSKÁ SKEPTICKÁ ŠKOLA

- **Pyrrhón z Élidy (360–270 př. n. l.)**
- zpochybňoval možnost poznání věcí takových, jaké opravdu jsou. Vypovídat je možné pouze o subjektivních pocitech. Je nutné zbavit se ukvapených úsudků (provést tzv. epoché) → dosáhnout osvobození od vášní, zaujetí → uvedení do vyrovnaného duševního stavu, stavu blaženosti, neochvějného duševního klidu (ataraxiá). Mezi základní překážky poznání řadili skeptici: rozdílnost živých bytostí, rozdílnost lidí, odlišnost smyslových orgánů, rozdílnost subjektivních stavů, různost výchovy, zvyků, mravů, náboženských a filosofických názorů atd.

ETIKA JAKO FILOZOFICKÁ DISCIPLÍNA A JEJÍ VÝZNAM PRO SOCIÁLNÍ PRÁCI

Studijní text

- JANKOVSKÝ, Jiří. Základní pojmy související s etikou. In. *Etika pro pomáhající profese*. TRITON, 2023, s. 21-51. ISBN 80-7254-329-6. Publikace je dostupná např. zde: <https://www.knihovna.zcu.cz/rest/cmis/document/workspace://SpacesStore/9d1d077a-3a56-45e0-81e6-979479768c37;1.0/content?download=true> (online). “
- KLIMSZA, Lucjan. Základní terminologie etiky. In. *Úvod do etiky. Historický vývoj etiky*. Ostravská univerzita v Ostravě: Ostrava, 2013. Studijní opora, s.10-22. ISBN 978-80-7464-464-1. Publikace je dostupná online, viz https://projekty.osu.cz/svp/opory/PdF_Klimsza_Uvodetika.pdf.

Profesní etika

Základem profesní etiky sociální práce jsou hodnoty jako respekt, spravedlnost, solidarita, odpovědnost, pravdivost a soucit. Tyto hodnoty nejsou jen morálními ideály, ale konkrétními vodítky pro rozhodování v praxi. Například princip spravedlnosti vede k rovnosti přístupu všech klientů ke službám, zatímco princip respektu k autonomii vyžaduje, aby sociální pracovník podporoval klientovu schopnost rozhodovat o vlastním životě.

Profesní etika

Pro sociální práci má velký význam především **etika odpovědnosti** (Weber, Jonas) a **etika péče**, které zdůrazňují vztah, empatii a citlivost vůči potřebám druhého. Etika péče odmítá čistě racionální kalkulace dobra a zla a klade důraz na konkrétní situaci, vztah a důvěru – tedy na to, co je v pomáhajících profesích každodenní skutečností.

Pro sociálního pracovníka není etika pouze doplňkem odborné kompetence, ale její podstatnou součástí. Každé rozhodnutí, každá intervence a každý vztah s klientem má etický rozměr. Studium etiky proto rozvíjí schopnost **morální reflexe** – tedy umění promýšlet vlastní činy z hlediska dobra a spravedlnosti.

Profesní etika

Etické uvažování posiluje **profesní identitu** sociálního pracovníka: pomáhá mu chápat smysl své práce, určovat hranice profesní odpovědnosti a rozpoznávat, kdy systémová opatření či byrokratické tlaky ohrožují lidskost a důstojnost.

Etika tak v širším smyslu učí nejen „co dělat“, ale i „jak být“ – jak se stát člověkem, který druhému člověku poskytuje pomoc s respektem, rozvahou a pokorou. V tomto smyslu má etika blízko k filozofii i k humanitním vědám obecně: rozvíjí schopnost naslouchat, chápat kontext a rozhodovat se v souladu s hodnotami, které přesahují momentální prospěch či pravidlo.

Shrnutí

Kapitola představuje etiku jako filozofickou disciplínu a zároveň její význam pro profesní praxi sociální práce. Studenti se seznámí se základními pojmy etiky, klíčovými otázkami morálního rozhodování a hlavními historickými směry etického myšlení. Kapitola dále ukazuje propojení teoretických etických principů s každodenní praxí sociálního pracovníka a zdůrazňuje význam profesní etiky pro identitu a odpovědnost v pomáhajících profesích.

- BALVÍN, Jaroslav a Marianna ŠRAMKOVÁ. Filozofie a sociální práce, Pedagogické, andragogické a filozoficko-etické aspekty sociální práce. E-kniha, Hnutí R, Praha 2013.

Odevzdání práce

Práci odeslat dle domluvy na mail:

andrea.preissova@fvp.slu.cz

Práce bude označena:

Předmět: Vašepříjmení+kód předmětu/název + kombi Opava

Termín před Vánoci 1x a v novém roce 3x

Váha seminární práce 33% zkoušky.

Úspěšnost testu cca nad 60%